

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך י, תשי"ט

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מפתגמי שלום עליכם

(מתוך „מנחם מנדל בעל החלומות“ בתרגומו של י"ד ברקוביץ)

- אומרים לחזיר חלבך שמן ועורך מסריח.
 אילן סרק פירותיו מעידים על כוחותיו.
 אין אדם נעשה סרסור אלא אם לימד לשונו לדבר שקר.
 אין חכם ככלב מוכה ¹.
 אין מראין למטורף אלא מהרהורי לבו ².
 אם אין קמח חלה מיניין?
 אשה ניכרת בתבשילה, במעילה ובבעלה ³.
 אשרי מי שמת ואוי למי שעתיד למות.
 ביתך עלה באש — סופך שתתעשר.
 במקום שהשותפים מרובים הטענות מרובות.
 ברצות אלוהים — גם מקל עץ יורה חץ ⁴.
 גחלת — נפחת בה ובערה, ירקת בה וככתה.
 גם ביש מזל — צריך מזל.
 דוק בתפוח ותמצא תולעת ⁵.
 דע מה למטה ממך ⁶.

-
1. אין חכם כבעל נסיון — מעשה אפוד.
 2. אין מראין לאדם אלא מהרהורי לבו — ברכות נה ע"ב.
 3. אדם ניכר בכוסו בכיסו בכעסו — עירובין סה ע"ב.
 4. ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים עמו — משלי טז, ז.
 5. ע"ס „דוק בככי ותשכח בנגרי“ — שבת קנב ע"א.
 6. דע מה למעלה ממך — אבות ב, א.

הוהרו מפני העזים שדרכן להזיק.
 הטוב שבטבחים ריח שוורים נודף ממנו.
 הנח לעגל עד שירעב.
 הנכנס לבוץ אומרים לו קפוץ.
 הרי שולחן, הרי לביבות ואין פה לאכול.⁷
 השוטה לעולם יהיה שוטה.
 זכות אבות מטהרת ממזרים.
 טוב שבמלווים שותפו של מלאך המוות.⁸
 כבוש פניך בכר ואל תשורך עין זר.
 כיוון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין קדירות לפכים
 קטנים.⁹
 כל הטלאים אדם רואה חוץ מטלאי בגדו.¹⁰
 כל המרבה לשקר הרי זה משובח.¹¹
 כמהים ופטריות אף הם טעונים גשמים.
 כספים אין להם שמירה אלא בכיס.¹²
 לא הקדירה מקדיחה תבשילה אלא המבשלת.¹³

---

7. הרי שולחן, הרי בשר והרי סכין ואין לנו [פה] לאכול — קידושין

מו ע"א.

8. הכשר שבטבחים שותפו של עמלק — קידושין פב ע"א.

9. כיוון שניתנה... אינו מבחין בין צדיקים לרשעים — ב"ק ס ע"א.

10. כל הנגעים... חוץ מנגעי עצמו — נגעים ב, ה.

11. כל המרבה לספר... הרי זה משובח — הגדה של פסח.

12. כספים... אלא בקרקע — פסחים לא ע"ב.

13. לאו עכברא גנב אלא חורא גנב — גיטין מה ע"א.

מה למלמד אצל חזירים ? 14
 מובחר שבמאכלי חלב — חתיכת בשר.
 מוטב שנהיה אלמנות משהיו בנינו יתומים.
 מזנבו של חזיר אין עושים מצנפת לשבת.
 מי שאכל שום — יריח ריחו.
 מי שטרח בסעודה — יאכלנה 15.
 מי שיש לו פת בסלו אל ישא עין לעוגות 16.
 מעט בקפיצה שלא תרבה בנפילה 17.
 מפתך יאכילוך ומיינך ישקוך.
 נאמנות נשיכות אשתך מנשיקות אשת חברך.
 על שלושה דברים הספסרות עומדת : על שכל, על מזל ועל
 ממון 18.

פשוט רגלך בשוק ואל תצטרך לבריות 19.
 קדירה סדוקה אין לה תקנה עולמית.
 רותחים ששפכת לאויר נעשו צוננים.
 שוטים נטל הקב"ה שכלם ונתנו לנשיהם.
 שלומיאל נופל על התבן ונוגף חטמו באבן.
 תפוח זה תולעת בו.

-
14. מה לכוהן בבית הקברות ? שמ"ר פ"ה.
 15. מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת — ע"ז ג ע"א.
 16. מי שיש לו מאתים זוז לא יטול... — פאה ה, ת.
 17. מעט בריצה שלא תרבה בחזרה — קה"ר פי"א.
 18. על שלושה דברים העלם עומד — אבות א, ב.
 19. פשוט נבילתא בשוק ואל... — פסחים קיג ע"א.